

Observationes de epidemica constitutione anni 1789 in Civico Nosocomio Viennensi / [Luigi Careno].

Contributors

Careno, Luigi, 1766-1810.

Publication/Creation

Vienna : Societas Typographica, [after 1789]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/fhd3kqhh>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

62233/B

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

CARENO, L.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b28768917>

XXII

OBSERVATIONES

DE

EPIDEMICA CONSTITUTIONE

ANNI MDCCLXXXIX.

IN

CIVICO NOSOCOMIO VIENNENSI

AUCTORE

ALOYSIO CARENO

PHILOS. ET MED. DOCT.

VIENNÆ,

APUD SOCIETATEM TYPOGRAPHICAM.

OBSEVAATIES

IN

DE

RECHTER

DE

RECHTER

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

JOSEPHO DE SPERGES

*LIBERO BARONI A PALENZ
ET REISDORF.*

INSIGNIS ORDINIS

SANCTI STEPHANI REGIS
HUNGARIÆ EQUITI,

SACRÆ REGIÆ APOSTOLICÆ MAJE-
STATIS A CONSILIIS, PENES CANCEL-
LARIAM AULÆ ET STATUS NEGO-
TIORUM INSUBRIÆ

REFERENDARIO,

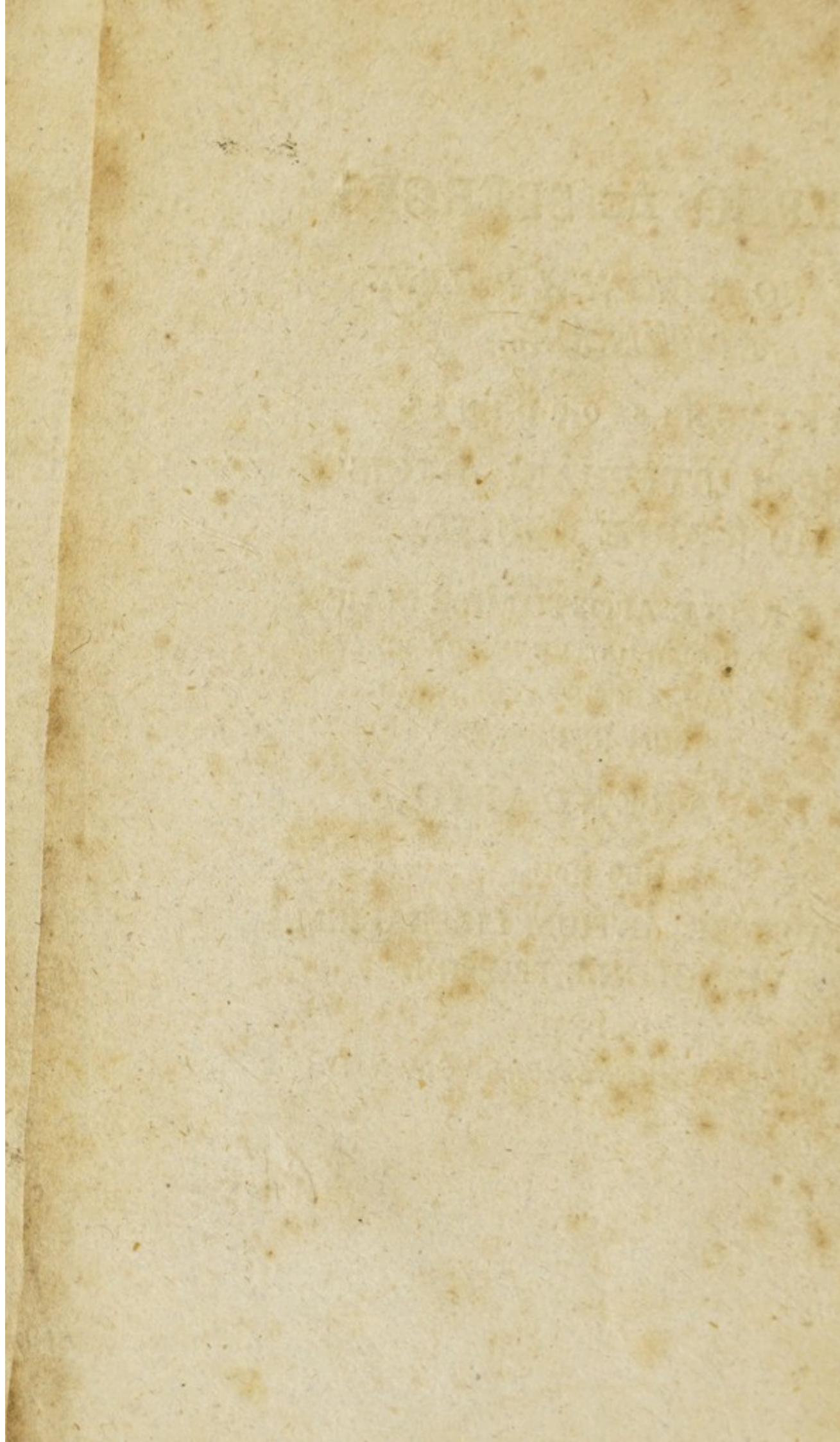
NEC NON

ACCADEMIÆ ARTIUM LIBERALIUM
VINDOBONÆ PRÆSIDI.

D. D. D.

ALOYSIUS CARENUS CREMONENSIS.

En TIBI prima ex meis
omnibus lucubratiuncula in-
scripta. Uberiorne mihi volu-
ptas exorta sit aliquid me TI-
BI

BI dicandum expromere potuisse, an jam expromptum dicare, vix ego ipse statuerim. Hoc quidem reor pro TE fortassis nihil facere, quod pro me facit plurimum, tyronis videlicet laborem, qualiscunque sit, TUO nomine insignitum prodire. Multorum

rum sane me excitat exemplum, qui libris suis nominis TUI præsidium sunt aucupati. Ego vero ad similia quid audendum, ea potissimum ratione ducor, ut hæc quasi quædam ingenii mei germina TIBI ingeniorum Mæcenati faventissimo subji-
ce-

cerem, quæ TUIS quasi si
oculis emittere per me f
fuit.

Hoc a me insuper e
petebat illa nunquam abu
de commendata humanita
qua, ut me ad prosequen
dum strenue meum in Me
ci-

na Practica curriculum in-
tares, consuetudinis TUAE
ono amplexari, ac fovere
on cessas.

Præclare igitur mecum
si putabo, si in ea provin-
a, quam fortitus sum, expec-
tationi TUAE me satisfacis-
se

se censueris , quamvis ipse
verear , me obsequii mei
partibus ob exilitatem ope-
ris nondum fecisse satis.

—○—

ciæ etiam septentrionales insolitis caloribus fatigabantur. Eodem ubique sudore manabant corpora, quo in summo febris æstu opus fuisset, debilitate artuum inde sequente, nulloque ad eam molestiam temperandam non inani conatu.

Tam ardentem æstatem satis ventosus autumnus excepit, et ex ventorum increbrescentia tam præcox hiems invectus, ut die Novembris vix decima septima Reaumurianum Thermometrum ad vigesimum frigoris gradum descenderit. Aspirantibus uno post mense Favoniis intermissa frigora Vindobonenses in spem mitioris exitus erexerant: Verum hæc ipsa tam repentina conversio temperiei funesta extitit causa mortalitatis, quum catarrhum infensissimum induxerit, tot tantisque stipatum symptomatibus, ut nullo ætatis,

tis, sexusve discrimine, dimidium vulgi morbo hoc laborantis sustulerit.

Mihi autem in hisce Nosocomiis medicinam per hæc ipsa tempora facienti ea fuit potissima occasio diligenter inquirendi quæ fierent, et quæ ratione fierent diligentius perpendendi, ut quondam communis utilitatis gratia in publicam notitiam proferrentur. Dicam vero tot tantosque præstantes Medicos et Chirurgos, qui infirmis aderant eodem fato brevi functos omnium animos dejicere debuisse, non dejecisse tamen meum. Licet autem lociorum frequens interitus cæteros omnes de incolumitate propria sollicitiores faceret quam de aliena; non adeo concidi ego, ut prospicerem magis quam diutius viverem, sed quam utilia, et quam accurate scripturus essem. Habes igitur hic a me Lector tum id, quod

a te possit expeti honestius, tum quod a me poterat liberalius exhiberi, eruditionis scilicet tuæ commodum vitæ meæ periculo comparatum. Jure proinde ac merito a te veniam expectabo, ut tanti ratione discriminis, me prima vix egressum facultatis limina et exoleto jam idiomate conscribentem ea suscipias humanitate, ut non pœniteat saltem totum huic lucubratiunculæ me devovisse. Ergo ad ipsam rem veniamus.

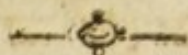
Morbi tam late sese diffundentis indicia prima hæc extiterunt. Modicus ægrotanti vel dolor, vel pondus capitis incedebat, fere immodicus uno post die: mox lassitudo corporis, asperitas faucium, vocis rauco, anorexia vel cum febris, vel citra febrim, et sicca præsertim tussis, quam febris ipsa quandoque comitabatur, non magnæ vis, et simul nullius

lius constantiae, quod typum vel characterem eundem non proderet. Siccam dico in hoc morbi statu fuisse tussim, quum tantum mucus ab aspera arteria ejusque bronchiis abrasus sero acri permixtus emergeret cum modico sputo. Urinae sub initio albæ, in augmento rubricantes aut furfuraceæ exinde sedebant. Vehemens cephalalgia, somnus ingruente sæpe tussi de repente interceptus, et præsens sitis fere quemlibet ex decumbentibus plus minus discruciat. Et hæc quidem symptomata in quartam vel quintam diem ducebantur, donec methodo conveniente morbus feliciter solveretur. Si qui tamen hæc primordia, tanquam minimi momenti flocci fecerant, in diuturnius et quandoque etiam gravius discrimen adducebantur; quum ex indicatis symptomatibus adeo sævirent febres, ut plurimum negotii facerent Medicis, mor-

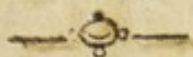
morbo in deterius, ut infra videre est, proriente.

Qui ex ægrotantibus solertiores lecto se protinus commiserant, et bene calens decoctum pectorale largiter hauserant, resoluti per lubentem sudationem morbo, tertia die, vel ad summum quarta incolumes evadebant: si qui vero vel corporis hebetudine, vel indolis ignavia curam neglexerant, ii non tantum sicca tussi in plurimam præcipue noctem, et gravitate capitis flagitiosius laborabant; sed et doloribus per omnes artus medium sternum ipsum concussione tussis disrumpentibus angebantur. Nonnullis acre serum e capite stillantibus Schneiderianæ (*) membranæ

(*) Hæc membrana communiter *Schneideriana* appellata jure, meritoque *Fal-*
lop-

næ irritatione, sternutatio infesta, et vox rauca prodibat palati et narium finitimis. pene obsessis. Hæc tamen omnia crassis in quartam usque diem sputis, in quintam vero coctis, et facile prodeuntibus, sudoris, urinarum, et alvi levamine, ut ipse comperi, evanescébant. At grandævioribus infestior fuit hæc morbi ratio, iis præsertim, qui salutis incuria in phthisim (quod hic heu nimis obvium est!) prolabebantur, nam non multis exinde diebus fato extremo fungi reliquum erat.

Hæc autem cura inerat, ut a primordiis emollientium largi latices propinarentur ægris, in lectulo, vel in
cu-

---

loppiana nominari deberet, utpote quæ ab isto Auctore ante *Schneiderum* non solum detecta, sed descripta fuerit. Legantur Fallopii opera pag. 546.

cubiculo saltem sistentibus, quo facilius, et lenius exsudarent. Hac mente Nosocomium adeuntes hac ipsa methodo ibi degentes, incolumes inde intra hebdomadæ fere dimidium revertebantur. Qui Nosocomiorum fastidio, vel domesticæ curæ prælubitu, lares intra suos detinebantur morbum facilius excutiebant citrini succi acredine bene calentem Caffei potionem adtemperantes. Vena plethoricis pertundebatur, horumque sanguis vix a naturali declinabat statu; alvus quotidie sollicitabatur, atque sic clysteris ope aut leniorum evacuantium subsidiis favebamus saluberrimæ revulsioni. Pediluvia etiam plurimum favere deprehensum est, nocturnæ præsertim tussi obnoxiiis, atque eo felicius ac promptius huic molestiæ occurrebatur. Hisce adhibitis morbus secundis abscedebat velis, et præter auspiciatissimum decoctum

ctum altheæ cum ejusdem syrupo, vel oxymelle, aut alia ex pectoralibus iis speciebus (*) (quas Germani vocant *Brustthe*) eclegmata ex eodem syrupo oleove amygdalino parata optimos præstitere effectus. Hoc igitur moris invaluit, donec evanesceret ipsa cum febris morbus, laxata identidem alvo ad opportunius naturæ præscriptum.

Se.

(*) Germanorum *Brustthe* idem est ac decoctum pectorale, quod in Dispensatorio Pharmaceutico Austriaco anni 1765 invenitur, cujus compositio sequens est.

Rec. Jujubar. rec. enucl. lib. vii.

Dactylorum rec. enucl. lib. iv.

Caricar. pinguium

Passular. minorum

Hordei mundat. ana lib. iii.

Liquirit. minut. concis. lib.

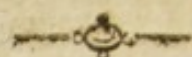
unam semis.

Herbæ capillorom veneris

unc. novem

incisa probe misceantur.

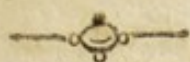
Segnioribus ad curam, curæ diuturnitas (ut dixi superius) respondebat, atque ii etiam antiphlogistica methodo suscipiebantur. Venam secari bis terve opus erat, et si quid phlogisticum sanguis portenderet, emollientium usu, quibus parum nitri accederet, valetudo pristina revocabatur. Nonnulli extiterunt recidivi, pessimo seniusculorum fato, uti quater experiri contigit; Fæminæ duæ ex iis, quæ curæ segnitie phthisim adauxerant intra bimestrem periere. Uno tandem post mense diffugerunt una morbus et metus.

DESCRIPTION

FEBRIUM BILIOSO - PUTRIDARUM.

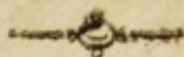
Anno ipso vertente morbus alius, priori gravior ingressus est, febris nempe *bilioso - putrida* aut ut alii volunt

lunt *gastrico-putrida*. Hæc ab initio tecto incedebat pede modo febris rheumaticæ, modo inflammatoriæ larvam gerens, quæ licet intermittentem interdum naturam simularet; raro tamen verum prodebat caracterem. Maxima ægrorum pars Nosocomium ingrediens de capitis gravitate conquerebatur, quibus confestim dolor ad pectoris, vel ad lumbi latera modo fixus, modo vagus adfigebatur, febris insequerebatur, ut plurimum absque horrore, morbum quin immo aliquando antecedens, quæ infrequentius pro tertiana vel quartana jure dinosceretur. Alii cum tussi, capitis temulentia, spiritus difficultate, doloribus articularibus, et duro pulsu accedebant, iisque una, vel altera venæsectio instituebatur: at post hanc insurgebant biliosa symptomata, oris nempe amarities, et ventriculi gravitates. Qui vero domi per plures
dies

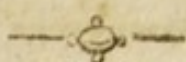

dies ægrotaverant, ad putridam jam deflexi, ad nos deportabantur propriam morbi historiam nullatenus referentes; Rarissime ab initio morbi symptomata gastrica fatebantur, quo tamen casu, negligentiam vel despectum medicinæ post tres aut quatuor dies luebant, delirantes, subsultibus detenti in summumque discrimen adducti, nullum, vel fere nullum tunc ab arte præsidium obtinentes. Qui paucis diebus amiserant valetudinem, neque graviter decumbebant, fassi sunt nobis se ab initio levi capitis dolore lateraliter, aut ad articulationes fuisse correptos, quem a catarrho perpeffo pendere opinabantur, præsertim cum citra id unum nil aliud haberent, de quo jure conquererentur. Aliis caput tam temulentum, et dolorificum erat, ut ex minimo motu ejulatus emitterentur: Medicis interrogantibus vix absque maximo incom-

commodo respondebatur; respiratio item parum a naturali abludebat, tussis eadem, licet infrequens aderat non sine lumborum pariter, cæterorumque artuum, quin immo et in nonnullis genuum cruciatu, qui distensionem et pene motum nullum permetterent; modica appetitus jactura, lingua naturalis, nulla aderat ventriculi oppressio, nulla ad vomendum proclivitas, febris aut deerat, aut non adeo sæviebat; pulsus utplurimum subdurus, venter mollis, alvus queis obstipata, queis e contra nimium resoluta; placida plerumque omnibus quies, hypocondria sana. Quum pro capitis dolore vel laterum ad pulsus indicium vena exsecabatur, nonnihil phlogistici præbebat sanguis; ast hæc nonnisi cum ægroti detrimento instituebatur; vires exinde statim insigniter labefactatæ, et biliosa, ut mox superius dixi se præbe-

bebant symptomata, ex quibus aperte satis Medici commonebantur veram tunc patefieri morbi naturam; nam lingua illico sordida fiebat, materia nempe subflavescente ad latera obtegebatur, amarescebat os, comite quamprimum nausea, oppressio ad scrobiculi regionem oriebatur, vomituritio quoque non raro jungebatur; calor cutis exurens, pulsus in prius validus, ac subdurus, nunc remissus, ac mollis; febris antea levis, nunc intensa, et ut plurimum continens, aut remittentis typum servans; atque in hoc ultimo statu exacerbatio ad vespertas succedebat. Ubi ægri profundam inspirare animam juberentur, illa eadem regio, dolores, et quidem multum excruciantes, ac si gastritide tenerentur, nonnulli incusabant; iique viribus adeo destituebantur, ut stantes vix aliquibus momentis consisterent. Hæc in sextum,
et

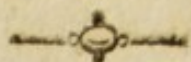

et usque decimum diem provehebantur, donec aut morbus remitteret, aut ageret in pejus, ex quo ulteriora notatu dignissima dignoscere erat.

Diebus subsequenter versus septimam nempe, nonam, vel decimam, tendinum subsultus deprehendebantur; pulsus infirmior, vires magis decussæ, delirium aut sopor etiam, in scænam prodire: in quibusdam petechiæ nunc citius secunda, aut tertia die, nunc serius, modo circa unicum pectus, modo per totum corpus diffundebantur; meteorismus ad finem morbi conspiciebatur, qui, licet alvus diarrhæica in nonnullis esset, per tres circiter dies subsistebat, donec de malo judicium haberetur; urina sub hisce symptomatibus jumentosa fiebat, et eneorema ab initio morbi, aut divulsum erat, aut suspensum, aut nullum; in aliis vero sedimentum fur-

fu-

furaceum subfusci coloris adfunde-
tur; rarissime tamen spastica, cruda,
et quasi lactea occurrebat. Plures
hæmorrhagia narium laborabant,
morbi nec levamine nec certo judi-
cio, ut mihi observare licuit duabus
in fæminis, ex quarum uni tantum
reconvalescere datum est. Ambarum
quidem sanguis loturæ carnis adin-
star solutus apparebat; alvi purgatio
infcia, subsultus tendinum fortes et
sæpe sæpius recurrentes, mentis con-
tinua alienatio, lingua nigricans, ocu-
li lacrymantes ac limosi, fœtor ex
corpore insignis, arcta respiratio,
venter tympaniticus, quæ omnia pu-
tridum omnino characterem, et mor-
bi periculum satis superque adfere-
bant.

Talis erat partim morbi decur-
sus iis, qui ex causa manifesta, ma-
teriali nempe, aut errore in sex re-
bus

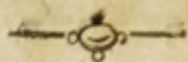

bus non naturalibus ægrotabant; partim vero alius erat illis, licet oppido rari occurrerent, qui ex contagio decubuerant: in istis enim morbus adeo tardior incedebat, ut ab initio de quadam corporis gravitate, de tenui anorexia vix esset sermo, quæ sub leni purgante ex integro dirimebatur, vel etiam sponte diffugiebat, sicque per dies nonnullos infirmi in pristinam restituti valetudinem videbantur, donec inopinato languore deficientes aut ex febris, quæ ut plurimum sub initio horripilationem inducebat, lectum repetere cogerentur; hincque biliosa mox insurgerent symptomata, lingua impura, os pituitosum, amarum, oppressio stomachi, pulsus, atque vires ipsæ debiliores. Petechiæ hinc inde etiam erumpebant, et subinde spatium quinque, aut sex dierum omnia, nisi suppetias ferret ars, ruebant in pejus, et exitium extre-

B

mum

mum minitabantur. Hoc erat autem
 discriminis, quod quibus ex contagio
 degendum erat, tali specie se mor-
 bus ostenderet, ut Infirmarii, Medi-
 ci, aut alii mox ab initio veram fu-
 turi mali indolem deprehendere pos-
 sent. Non ab hac ærumna Phthisici
 eximebantur, non prægnantes, non
 qui vulneribus, aut incommodis aliis
 vexabantur, ex quibus omnibus pri-
 mi vix evadebant; hæc constitutio in
 tertium usque mensem dilata, quo
 temporis spatio ex 135 ægris, sep-
 tuaginta eodem modo, diverso licet
 gradu affectos observavimus, qua
 Epidemia grassante jacturam fatalem
 passa est Medicina, tribus deperditis
 Medicis (*) et Chirurgis duobus, iis-
 que

(*) Inter Medicos, et Chirur- gos, qui su-
 premum obierunt diem tempore hujus
 constitutionis Dres. de *Vigiliis*, *Mesola*,
Hungerhof, inter Chirur- gos *Thomas*, et
Einpack recensendi veniunt.

que non infimæ notæ. Circa medium tandem Martium remisit hæc febris aliquantulum, qua benigniori facta simplices tantum etiam gastricæ pedem intulere. Hoc autem illico occurrit notatu dignum, quod ab exordio mensis Decembris ad exitum usque Maii, licet non raro diversæ naturæ apparuerint morbi, vix ullas pleuritides veras, peripneumonias, aut similes inflammatorias affectiones observare contigerit, quod generatim, ut ex alienis dictis comperi, cæteris annis elapsis frequens, ac commune erat. Eo juvenes, et mediæ ætatis ex vulgo homines plerumque afficiebantur præ infantibus, ac senioribus; non tamen est reticendum, quod apud celeberr. hujus Nosocomii Medicum Primarium *Strasghy* (*) septuagenaria fœmina gravi

B 2

mor-

(*) Ille quoque præstantissimus vir e vivis ereptus fuit mense Octobris anno ætatis suæ quadragesimo tertio.

morbo correpta, præter meam omniumque expectationem reconvaluerit.

Causæ variæ, et in nonnullis omnino inter se discrepantes adnumerantur. Placuit quibusdam ex diætæ errore morbi causam repetere; aliis ex transpiratione suppressa; aliisque aliter sentiebant. Grande tamen mihi dubium subest an ab ipsa re, vel multo longius expiscanda ea sit; et num forsan, ut jam ab initio commemoravi, immodici præteritæ æstatis calores huic Epidemicæ constitutioni debuerint plurimum contulisse. Quid tanti æstus in humano corpore effecerint non ignoramus. Viscera debilitata hac de ratione non absque inertia suis fungi posse muniis liquet, inter quæ segnior recensenda est ventriculi actio, quæ utpote non adeo bene constituta, cruditatibusque fa-

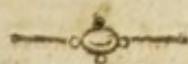
vens

vens gastricis, seu biliosis affectionibus aditum præbeat necesse est. Huc quoque in primis pertinere videntur victus pravus animalis ex alcalescentibus, et indigestibilibus, quo præcipue pauperiores hic se nimirum ingurgitare moris habent; huc australium frequentia ventorum; huc subitanea atmospheræ immutatio, quæ climatis hujus est quasi quædam natura; huc hibernum illud frigus ultra morem toleratum; huc angustiae cubiculorum, in quibus annonæ charitas sollicitum de victu non minus ac de frigore populum ad sua opera tota hieme concluferat; ubi humidum, calidum, neque renovatum aërem inspirare erat: huc saburralis materia ab initio non debite evacuata, contagium etc. inter primarias hujus morbi causas recensenda veniunt.

Pro-

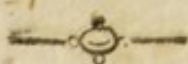

Prognosis. Periodus morbi irregularis, modo longa, modo brevis erat; in genere venæsectio, aut morbum trahebat, aut fatalem parabat exitum. Morbus jam pridem neglectus vix medicinam admittebat; at ab initio bene pertractatus, et brevioris decursus, et minoris erat periculi; quo longius inflammatoria symptomata provehebantur eo discrimen augebatur; obque id unice venæsectionibus avara manu peractis vix aliquantulum proficiebatur. Qui catarrhum semel, aut bis passi erant, periculosius decumbebant: si quando Phthificos febris hæc constitutionalis arrepsisset, fatalis ut plurimum extabat. Quum sexta, septima die quid eneo-rematis divulsi in lotio sederet, et cutis non esset adeo sicca, versus nonam, decimamquartam, aut vigesimam per urinam, et sudorem de morbo felicius pronunciabatur. Qui ex ægro.

ægrotis a tussi interdum corripiebantur, eaque versus sextam tantummodo, vel septimam, ut octavam diem acerbius extimulabantur, ii fere omnes per subsequencia sputa primo crassa, immo tenacissima, dein vero mucosa, cæteris comitantibus excretionibus, convalescebant. Qui delirantes cum pulsu intermittenti, et inæquali, ventre tumido, a Medicis, aut ab aliis detegebantur, si iterum super se stragula inducerent, bonam de se spem ut plurimum portendebant, ex quibus re ipsa nonnullos felicissime restitutos observare fas fuit. Qui viscidis sudoribus versus quintam, sextam diem, aut serius absque delirii levamine manabant, malum omen illico minitabantur. Punctularis eruptio ipsa, si quæ superveniebat, morbum neque levabat, neque dabat in præceps. Si reconvalescentes ob diætæ ignoscendam impatientiam recidivi fierent, sum-

summo in discrimine retrudebantur, quum ex tribus perirent plerumque duo. Sive per contagium, sive per notam aliam, aut ignotam causam morbus contraheretur, vix ulla in prognosi nobis patuit discrepantia. Per alvum in aliquibus crîsim factam esse, frequenter etiam animadvertimus.

Hic de universa cura modo agere deberemus; verum prius nonnullas observationes in medium afferre optimum censeo, ut sic Epidemicæ constitutionis decursus maturius perpendatur, et symptomata illam concomitantia percurrendo faciliori disquisitioni subjiciantur; quod absque fructu futurum fore non reor. In primis ergo de quodam ex caminis fuligine detergendis quæstum faciente loquemur, utpote qui in maximo vitæ periculo fuerit præ cæteris constitutus.

OB.

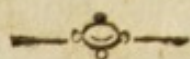

OBSERVATIO I.

Triginta ille circiter annorum, gladiatoria corporis firmitate donatus, alias integra valetudine pollens, sexta morbi sui die in Nosocomium recipitur: caput dolet, rubet facies præter naturam, micant oculi, respiratio aliquatenus difficilis est: dolorem a tribus diebus sinistro infixum lateri incusat; decubitus lateri eidem impossibilis, pulsus frequens æquidistans, subdurus; nitidam ille profert linguam, eamque siccam, in qua nulla ipsi amarities, abdomen molle; alvus ab aliquot diebus morosa. Interrogatur quo modo incæperit morbus, interfuse respondet; et cum ullam causam nobis assignaret, ut præsen-

sentibus indicationibus faceret satis, perillustri Dr. *de Vigiliis* (quem memorari sine summo animi sensu, et mœrore vix possum, cum et ipse hac eadem Epidemica constitutione correptus florentissimam juventam acerba morte commutaverit) Professor ille, inquam, præstantissimus venam aperire jussit ægroto. Verum cum dubia sibi morbi diagnosis videretur, huic se præsentem esse voluit, et revera cum jam tertia sanguinis uncia educeretur, pulsusque debilior, et minor evaderet, sanguinem sisti optime consuluit, atque inde sequentia exhibuit.

Rec. Decoct. emoll. lib. j. (*)

Arcan. duplicat. dr. iij

Oxy-

(*) Cum adhuc non prodest Pharmacopea Nosocomii Universalis, hinc abs re non erit formulas referre

De-

Oxymell. simpl. unc. semis.
det. omn. bih. vasc. Caffæan,
Rec. Decoct. ordinar. p.p. (*)

Injiciatur clyσμα

Ad locum affectum applicetur
cataplasma emolliens.

Diæta I.

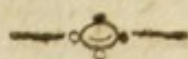
Vespere. De virium prostratio-
ne conqueritur infirmus; lingua inci-
pit illi impurescere, perstat dolor la-
teralis idem; gravedine quadam fa-
tigatur ad ventriculum, ac si pondus
aliquod infederet, respiratio eadem
ma-

Decoctum emolliens constat ex
Radicis altheæ
Herbæ malv. ana unc. semis
m., concis. coq. in aq. font.
per quadrant. hor., colat. lib. j.
exhibeatur.

(*) Rec. Hord. crud. unc. iiii.
Radic. gramin. unc. i.
coq. in aq. font. lib. viii.
usq. ad crepatur. hord., dein
colatur. lib. iv. detur usui.

manet ; tussis insurgit sicca , multa cum siti. Sanguis matutino tempore eductus quid nonnullum phlogistici habet : nihil tamen immutatur in præscriptis

Die vii. noctem inquietam transegit æger ; prædicta symptomata exacerbantur ; depressio virium insignis , mentis aliqua item obnubilatio ; eadem præcipiuntur , quæ hesternæ die ; facies , oculive magis magisque suffunduntur ; lingua in vertice sordida subflavescentem mucum hinc inde exhibet , respiratio insigniter læditur ; evanescit ex integro dolor , pulsus debilis , frequens ; nullum frigus corripit membra ; ventriculi oppressio eadem , caput temulentum , abdomen molle , urina cruda ; hypochondria in statu naturali ; alvus quater soluta , scibalosas fæces olidissimas , emittit hinc

Rec.

Rec. Mixt. salin. fortior. dof. j. (*)

det. omn. bihor. cochl. ij

Rec. Pulv. Camphor. simpl. n^o.

vj (**)

det. omn. bih. j.

Vescicans ad nucam

Decoctum ordinar. cum oxy-
mell. p. p.

Vespere. Exacerbatio vix ulla
detegitur; cætera uti mane

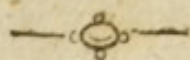
viii. Nox sat bona, nam per
aliquot horas quies admissa; vix evi-
gilanti sitis incedit; leve delirium
observatur; quæstionibus non omni-
no

(*) Rec. Arcan. dupl. drach. vi.
Oxymell. simpl. unc. semis
Aq. font. unc. vi. m. d.

(**) Rec. Camphor. gumm. arab. subact.
gr. semis.
Sacchar. alb. drach. semis
misce f. pulvis.

no recte facit satis; decubitus supinus; respiratio eadem, pulsus quidquam elevatior; lingua fere lignea, nauseam, et vomitiones incitat; petechiæ hinc inde supra pectus conspiciuntur: tendinum convulsiones in manibus præsertim observantur; tussit ille per diem, sed absque ulla excretionem; interrogatus quomodo se habeat, non respondet, sed statim manus ad pectus sedet; alvus multoties evacuata biliosa, et figurata apparet, urina satis parca, et adhuc cruda; cutis calor ingens, et caput grave

Repetita omnia

Vespere. Post matutinam visitationem ter evomuit, et quidem materiem viridescentem absque ullo tamen levamine; cætera eadem.

ix. Per totam noctem deliria passus est; facies illi tristis, et ex rubra modice livefcit; oculis semiclaulis decumbit, ad canthum externum dexteri lippitudo observatur; lingua, et dentes nigricante muco obducuntur, vires summopere prostratæ, tremores fiunt continui; totum corpus, excepta facie, petechiis notatum est, pulsus denuo debilis; ab attactu hypocondrium dexterum dolebat; venter tamen pertractabilis; alvus sexies mota, cutis calor adhuc mordax, urina fere nulla. Hinc

Rec. Mixtur. nervin. dof. j. (*)

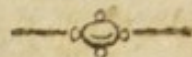
Continuet. mixtura salin. fortior., et

Pulv.

(*) Rec. Spirit. Corn. Cerv. succin.
Essent. castor. aa. gutt. xx.
Aq. ruth. unc. i.
m. pro dof.

Pulv. Camphor. sed duplices (*)
alternatim omni hora sumat a-
liquid ex præscriptis, uti do-
cui

Vescicant. duo ad furas

Aqua cum acet p. p. ord.

Vespere. Nullam symptomatum
exacerbationem notavimus; soporo-
sus factus est, alvus nisi bis sollicita-
ta, qua de causa injiciatur Enema ex
Infus. Chamomill. cum Arcan. dupli-
cat. unc. semis.

x. Eadem illi nox ac hesternæ;
idem faciei color, et decubitus; oculi
quasi chemosi affecti videntur, ru-
bentes scilicet, lacrymantes, limosi,
fixe

(*) A simplicibus pulveribus camphora-
tis duplices discrepant tantum ratione
ponderis, quod in his est grani unius,
in illis vero tantum dimidii.

fixe objectum respicientes, lingua fuliginosa, nigris, et discissis crustis obducta, dentes, ac labia lurida, utpote eadem fæce squallentia; respiratio arcta, pulsus exiguus, æqualis tamen; vomituritionibus interdum proclivis; multum sitit, et licet sibi præsens non sit, tamen manus, et oculos ad cyathum epotorium convertit; eadem intensitate, et frequentia tendines subsiliunt; venter modo intumescit; ab attactu stomachi regionis, et hypochondriorum dolorem non exprimit, urina fæcibus mixta, alvus quinquies referata, calor cutis idem

Repetita omnia.

Fotus antiseptici (*) dos. j.

pro abdomine

dein

(*) Rec. Cortic. peruv. grosso modo contus. unc. unam semis

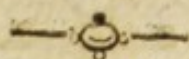
coq. in f. q. Aq. per dimid. hor.;
colatur. lib. un. et semis infund.
Herb. scord.

ruth. aa. unc. semis.

C

stent

dein cum Aqua, et Aceto manus, et brachia laventur

Vespere. Abdomen eo magis intumescit, tympanive ad instar resonat. Jam ille furibundus e lecto profilire nititur; ideoque ligare eum coguntur Infirmarii. Cætera eadem; pulsus celerior, et hinc inde inæqualis percipitur, alvus bis laxata; hinc sequens clyisma præscriptum fuit.

Rec. Flor. Chamomill. unc. semis
infund. s. q. Aq., colaturæ
unc. viii. add.
Camphor. pineis subact. gr.
iv. detur usui

XI.

---

stent in infusion. fervid. per
quadrant. hor., dein add.
Sal. armoniae.
Spirit. Therebint. ana. unc. sem.
detur usui.

XI. Continuo mufsitando, floc-
cosque capiendo noctem tranfegit in-
firmus nofter, et refpiratione fterto-
rofa, atque fopore demerfus eft. Oculi
fubinde cum facie livefcunt; evigilanti
nulla petitioni refponfio venit; pul-
fus eft inæqualis, cutis ficciffima;
meteorismus augetur; percuffi abdo-
minis nulla fenfatio; fubfultus iidem;
nonnullæ petechiæ lividæ apparent;
tuffitat identidem, et quidem fortiter;
ftrepitus quoque auditur in gutture,
excreatus aliquis apparet, fed ori in-
hæret ob nimiam tenacitatem, lingua
non adeo, uti ante, ficca; urina pau-
lisper turbida, jumentofa; alvus plu-
ries, fed infcie mota; medicinas non
refpuit.

Rec. Decoct. Cortic. peruv. lib.j. (*)

Extract. ejusd. unc. femis

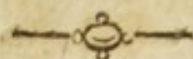
C 2

Sy-

(*) Rec. Cort. peruv. rudit. contuf. unc. i,
coq. per hor. in Aq. font. q. f.,
colatur. lib. i. det.

Syrup. menth. unc. j.

sumat omn. bihor. vascul.

Caffœan.

Rec. Mixtur. salin. dof. j (*)

Spirit. minderer. drach. iij

Oxymell. simpl. unc. j.

sumat uti supra.

Continuet. mixtur. nervin., et
pulv. camphor.

Vescicanta duo ad brachia

Vespere. Exacerbata aliquan-
tulum sunt symptomata, et periculum
crescit

xii. Nil mutatum observatur,
excepta respiratione, quæ angustior,
pinnis tantummodo narium peragi-
tur; ex vescicantibus nuçæ, et sura-
rum

(*) Hæc a fortiori ratione salis differt;
in illa nempe arcani drach. vi., in
hac tantum iv. insunt.

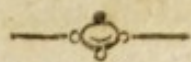
rum ichorosa fluit materia, et in circumferentia livor detegitur, quibus singultus etiam accedit; abdomen summe distensum, ab attactu dolorificum, urina nulla, cætera uti heri

Loco fotuum antisepticorum;
utatur emollientium
Cætera ut supra

Vespere. Nil novi.

XIII. Omnia in pejus ruunt, et ad incitas ita redactus est, ut inter omnes conclamatum esse conveniunt; decubitus enim pessimus; sopor profundus, irritatus non expergefit; subsultus fiunt universales; inferior maxilla tremit; respiratio brevis, et sonora, ac si in aliquo dolio mustum fermentaret; absque pudore, divaricatis pedibus, in lecto jacet; pulsus exilissimus, tremulus, intermittens, inæqualis,
ut

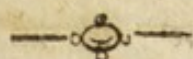
ut in gangrænoſis eſſe ſolet; cutis humida; ejus calor ad ſummum mordax, ſudor viſcidiffimus, cadaver olens totum corpus tenet; manuum extremitates, non pedum frigent; ex oculis materia alba fluit, facies collapſa, et vere Hippocratica; alvus inſcia, deglutitio impedita, ſingultus ſæpius occurrit, tuſſis perdurat, ſed rara, neque adeo fortis, ut non potius pectoris convuſio dicenda eſſet; excreatus omnino nullus; abdomen adhuc ſenſibile, ulcera veſcicantium gangrænoſa; hinc omnia adimplendi gratia potius, quam ægrum recuperandi.

Renovata ſunt veſcicantia ad
brachia, quæ gangrænoſa
non fuere

Continuentur fotus emoll. ad
abdomen

Si

Si aliquid sumet, dentur mix-
turæ nervinæ aliquot coch-
learia una cum seq.

Rec. Radic. Serpentar. Virginian.
drach. ij.

Herb. scord. man. j.

infund. s. q. Aq. per dimid.
hor., colat. unc. xiv. add.

Laudan. liquid. gutt. xxxx.

Syrup. menth. unc. j.

det. cochleatim.

Injiciat. clyfma antifept., uti
die x.

Vespere. Jam in foribus mors
adesse videtur.

xiv. Præter spem tamen adhuc
vivit æger, quin immo resipiscere in-
cipit; symptomata aliquantulum mi-
tigata observantur; nox elapsa de
more inquieta, facies vero aliquid
promittit; minus soporosus jacet; li-

vor

vor in facie evanidus fit, respiratio tamen eadem: stertor minor auditur; tussis sæpe cum vehementia recurrit, humida modo, et licet cum aliqua difficultate, et vi, tamen aliquid expuit; lingua non adeo sicca, immo ad latera humescere incipit; singultat adhuc; pulsus frequens, minus inæqualis, isque elevatior; deliramenta adhuc nonnulla; venter idem, alvus multum laxata, urina turbida; tendinum subsultus uti heri; oculi fixi.

Rec. Cortic. peruv. unc. ij.

coq. in s. q. Aq. per dimid.
hor., colatur. unc. xiv. add.

Extract. ejusdem drach. iij.

Spirit. minderer. unc. semis

Syrup. ribesior. unc. j.

sumat omn. bihor. cochl. ij.

Continuet decoct. Serpentar.,

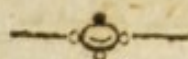
pulv. Camph., et fot. emoll.

Vespere. Spes eo magis affulget, cum symptomata imminuantur; singultus rarus est factus; respiratio adhuc difficilis, extremitates calent; in urina eneorema sedet, manant sudamina, alvus est libera.

xv. Secundo cursu procedit morbus; nox illi non adeo turbata, vix soporosis; loquela redit a quatuor diebus amissa; aliqua mentis confusio superest, respiratio non multum laboriosa, tussis frequens cum excretionem faciliorem, crassa, ac pingui; lingua valde humectata; pulsus magis explicatus, frequens, non intermittens, inæqualis aliquantulum. Singultus ex integro fugatus; subsultus minores surditate subeunte, quæstiones tamen solvuntur; alvus consue soluta, urina eadem, ac hesternæ; venter decrescit; gangræna ad Vescicantia ope unguenti de Styrace amplius

pius nulla; sudor idem, at peculiar-
rem odorem referens

In decocto Cortic. continuet.
Rec. Pulv. ad Tussim demulc. (*)
Decoct. ordinar. p. p.

Vespere. Omnia uti mane.

xvi. Res, ut erat in votis, proce-
dunt, nox sat tranquilla, aspectus
bonus, respiratio fere naturalis, pul-
sus fortis, minus frequens, æqualis;
tussis mitigata; sputa prodeunt cocta,
lingua humida, in medio adhuc hiul-
cans; rarissime tendinum subsultus
recurrunt; meteorismus nullus, men-
tis

(*) Rec. Flor. sulphur.
Gumm. arabic.
Sacchar. alb. ana drach. j.
Extract. liquirit. drach. ij.
m. f. pulv. dof. drachmæ semis.

tis perfecte compos, siccas fauces accusat; urina eadem, cutis mollis, petechiæ dilapsæ, surditas uti heri, decubitus dolet, quo examinato ruborem detegimus;

Rec. Spirit. vin. camphor. q. sat.
pro decubitu

Rec. Oxymel. simpl.

Syrup. alth. ana. unc. j. pro
linctu.

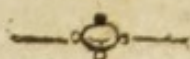
Continuetur decoct. Cortic. peruv., et pulv. ad tussim,

Cum aqua, et aceto eluetur
os, et lavetur corpus.

Vespere. Omnia uti supra.

xviii. Per convenientem somnum infirmo vires adauctæ, lingua humida, muco subflavo tamquam bracteata. Tussitat uti heri; convulsiones nullæ; respiratio omnino naturalis;
pul-

pulsus fortis nonnulla tantum frequentia peccans; urina turbida cum sedimento furfuraceo; surditas, et tinnitus ad aures crescit; decubitus in sinistro latere non facilis, immo dolorificus; cætera bene

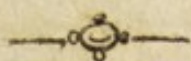
Repetatur linctus.

Vespere ut heri.

xviii. Omnia sat bene procedunt, tussis multo minus ægrum cruciavit, dolorificus lateralis sensus evanuit, urina eadem, alvus bis demissa, pulsus micans, ut in bene valenti; lingua ut heri sordescens; ideoque res in vado est constituta.

xix. Nox placida, quietem præstitit, major tamen debilitas, quam ante triduum; lingua eadem, surditas

tas imminuitur, excutitur appetitus;
hinc fructus concedantur, dein

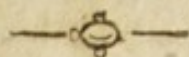
Rec. Decoct. Cortic. peruv. lib. j.

Syrup. alth. unc. j.

sumat nycthemeri spatio

Per tres circiter dies hoc decoc-
to æger usus est; sub quo successive
linguæ impuritas soluta fuit, appeti-
tus rediit, tussis disparuit, et quod
erat magis optandum, vires instauratione;
hinc post reconvalescentiam xv
dierum (quo tempore vinum oblatum
fuit, et postremis etiam, ultimisque
quatuor diebus bubula caro) sanus
abiit, isque uno post mense mihi ob-
viam factus, vix dignosci poterat, ut-
pote qui inopinato pinguis effectus
fuerat.

OBSERVATIO II.

Juvenis annorum 24., idemque in ipso Nosocomio Chirurgus tertiæ classis, jam a longo tempore indelibata fruens valetudine de repente, et absque nota causa dolore capitis, universali per corpus dedolatione, et ad inferiores artus gravitate corripitur, quibus secunda die versus meridiem horripilationes accedunt, per aliquot tantum minuta durantes, et cum calore alternantes: ad noctem sudor insequitur, sub quo, et dolor capitis, et corporis lassitudo imminuuntur; tertia die cum apyretus esset, in eodem Nosocomio suo fungitur officio, atque ad vespervas de more cum appetitu comedit: quarta die capitis dolor, et

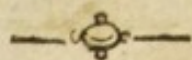

et supra relata symptomata eandem scenam ludunt; versus meridiem absque horrore vehementer incalescit: in hoc statu lectum petit, examinatusque, præter jam dicta, sequentia memorat anorexiam scilicet, pectoris gravitatem, nauseam, linguam muco subflavescente obtectam, pulsum fortem, plenum, abdomen molle, hypochondria sana; respirationem præternaturalem, cutim siccam, urinam crudam, aqueam, alvum a duabus diebus pertinacem.

In hisce circumstantiis nil aliud, quam Decoctum hordei pro potu, donec febris paulisper remittat, præscribitur, itemque clyisma emolliens.

Quinta morbi die en iterum apyretus; sudore hesternæ febris finiebatur; ast oris amaror, linguæ impuritas, nausea, oppressio ad ventriculi
re-

regionem, dolor capitis, et universalis membrorum gravitas continuo incrementum accipit; debilitatem accusat æger, alvus quater mota; urina eadem, eodem quoque modo pulsus se habet

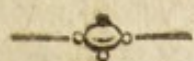
Rec. Mixtur. salin. fortior. dos. j.
sumat de more.

Rec. Pulv. camphor. simpl. n^o. vj.
Aqua cum aceto pro potu.

Vespere. Febris hora solita accessit absque præcedente frigore, calor cutis urens, alvus libera; certam quamdam mentis perturbationem exortam fuisse deprehendimus.

v1. Eadem est febris, pulsus adhuc sub-plenus, lingua sicca fit, respiratio multum læsa, facies rubet, caput temulentum dolet; de ventriculo ita conqueritur æger, ut a minimo tactu dolores ingentibus ejaculationibus

bus exprimat, anxius est, et vix per momentum loco eodem immotus manere potest: calor cutis major est, quam febris gradus; vires magis prosteruntur, subdelirat ille per vices, lacrymatur pavore citæ mortis; abdomen parumper illi intumescit, alvus foetidissima; tendinum subsultus incipiunt; hinc

Rec. Decoct. emoll. lib. j.

Arcan. dupl. unc. semis.

Acet. vini.

Oxymell. simpl. ana unc. j.

sumat omn. bih. vasc. dimid.

Vescicantia duo ad furas

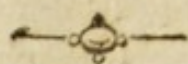
Continuentur pulv. camphor.

Vespere. Symptomata exacerbantur, febris enim augetur, pulsus modo concidit parvus, sed æqualis; respiratio anxiosa, dolet adhuc insigniter ventriculi regio, lingua arefcit,

D

et

et cruciat sitis; anima foetet, cutis mordacissima, meteorismus sensibilibiter crescit indolens; facies rubet, petechiae nullae, urina alias spastica, alba, cruda, nunc incipit jumentosa fieri, oris sapor passaceus, nausae, et vomitiones modo desiderantur; internum calorem patitur, et etiam vaniloquia; alvus sexies dejecta, liquida; subsultus frequentiores occurrunt.

Rec. Cortic. peruv. unc. un. semis.
coq. in s. q. Aq. per dimidiam
hor.; sub fin. ebullit. add.
Radic. Serpentar. Virginian.
drach. un. semis.

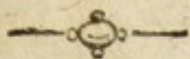
per moment. coq., et colat.
unc. xii. add.

Syrup. domestic. unc. j.
det. omn. hor. cochl. ij.

Cætera repetantur.

Fotus antiseptic. ad abdomen.

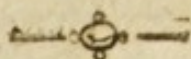

VII. Res in eodem statu degunt; calor cutis tantillo minor, respiratio adhuc suspiriosa, pulsus debilis per vices intermittens, delirium auctum, mufitationes obaudiuntur, subfiliunt frequenter tendines, meteorismus idem; ventriculi regio summe dolorifica, ac si carditis subesset; lintea in hoc loco sustinere ipsi molestum est: os adhuc siccum, corpore irritato quærelas movet, et detectus se cooperiri curat; alvus fluida, et intolera-
randa, urinas eneorema divulsum inficit; aphonus fit

Repetantur omnia.

Vespere. Symptomata deletoria fieri videntur, delirium auctum, decubitus supinus; nigra amurca obducitur lingua, ejusmodi coloris est materia nares occupans, et dentes; halitus, et viscidus sudor, quo cor-

pus oblinitur pessime redolent; cætera ut prius

Cum aqua, et aceto laventur
os, lingua, et manus.

Vescic. duo ad brachia.

Mixturæ cum cortice addatur

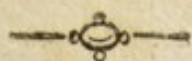
Vin. austriac. unc. iij.

Cætera repetantur.

viii. Magno vitæ periculo fluctuare æger deprehenditur, profundo nempe sopore, delirio continuo, respiratione suspiriosa; spiritum, nisi aperto ore, et abdominis musculorum beneficio trahere non valens; pulsu inæquali, parvo, et ad quartam oscillationem intercidente; convulsus, anxius per aliquot minuta observatur; postea in pristinum relabitur soporem; ventre tympanitico, oculis rimantibus, cute sub-humida; alvo unica vice commota.

Rec.

Rec. Mixtur. nervin. dos. j.

Injiciatur clyisma antiseptic.

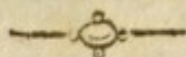
Vespere. Dimidiam ille præscripti medicaminis dosim sumpsit non sine difficultate: cæteris in eodem statu manentibus.

ix. Nox insudando peracta; frons, oculi, vultus aliquam spem salutis nobis pollicentur; respiratio eadem, sed pulsus aliquantulum erectior, raroque intermittens; cutis humida: convulsionones non adeo frequentes, sopor non tam altus, a quo excitatus oculos aperit, sed interrogationibus non respondet, urinas cum eneoremate insedente invenimus.

Repetatur mixtura nervina, et
Decoct. Cortic.

Vespere. Meteorismus sub alvi excretionem minor fit; cætera ut supra.

x. Delirium imminuitur, lingua humescit, sudor perdurat; subsultus rari; respiratio minori difficultate peragitur; pulsus elevatior, vix intermittens, urina jumentosa. Continuandum in præscriptis.

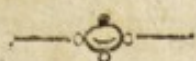
Vespere. Omnino nullam in pulsu inæqualitatem animadvertere nobis datum fuit; abdomen ad dimidium prioris voluminis redactum; debilitas insignis. Continuentur supradicta, dein

Rec. Pulv. Camphor. simpl. vj
det. omn. bihor. j

x₁. Vix aliqua mentis deordinatio ægrum turbat; placide enim dormit; sudor erumpit oleosus, non amplius cadaverosum quid olens; convulsivi tremitus vix ulli; pulsus incitatus, sed elevatus, non durus, non plenus;

vi-

vires increſcunt; alvus conſtipata.
Repetatur Decoctum Corticis cum
Serpentaria.

Cætera intercipiuntur, et pro
potu Decoct. hord. cum
Oxymell.

Vespere. Ad meridiem æger
horripilationibus corripitur per dimi-
diam horam cum calore alternanti-
bus; pulſus frequens, calor ſat inten-
ſus; dolor capitis redit, alvus ſicca;
hinc Clyſma emolliens injiciatur ſta-
tim, poſtea

Rec. Decoct. Cortic. peruv. lib. j.
Pulv. ejusdem drach. ij.
Syrup. menth. unc. j.
det. omn. bih. vaſcul. dimid.

xii. Febris ferme ex integro re-
miſit, urina furfuraceum, roſeique
co-

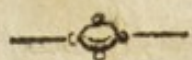
coloris quidquam deponit; alvus duabus vicibus sollicitata; meteorismus nullus; dolor capitis evanidus; acidorum appetentia in medium venit. Concessa fuit limonata pro potu. Continuetur Decoct. Cortic.

Vespere. En denuo febris iisdem stipata symptomatibus, ac in priori paroxysmo; ast versus quintam sudor incœperat cum levamine; alvus soluta, et urina eadem

XIII. Omnia secunda procedunt; vires auctæ; cæteraque bona. Cum ille insigniter appetiret, herbas, fructus, et vini modicum dari placuit; Decocti Corticis tamen renovata est dosis.

Vespere. Pulsus naturalis non est, licet æger nullum horrorem asse-

fereret se persensisse, de capitis tamen gravitate conqueritur.

Rec. Decoct. Cortic. peruv. lib. j.
sumat nycthemeri spatio.

Ex hoc effectum est, ut post quinque dies, quo decocto usus est æger, pristinam recuperaret sanitatem, verumtamen non vires, quibus reficiendis longiore tempore opus fuit. Quum vero reconvalesceret, capilli omnes illi exciderunt.

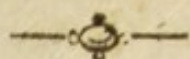

OBSERVATIO III.

Perillustis ille Nosocomii hujus Universalis Medicus Primarius Hyeronimus de *Vigiliis* (quem honoris causa
no.

nomino) eo tempore, quo hæc febrium *bilioso - putridarum* constitutio grassabatur, de quadam corporis lassitudine, et levi anorexia conqueri cœperat, sed sponte sua statim purgatus, illico feliciter reconvaluit. Indefessus, ut de more, ægros invisit, et licet nova corporis debilitate quadam afficiatur, tamen pari diligentia, ac antea, suis fungitur muniis, sicque in duodecimam usque diem sibi non parcit, donec viribus magnopere labefactatis a consuetis officiis interdicitur.

Ille quadragenarius, et ab annis compluribus hæmorrhoidarius, vehementi, ac pertinaci capitis dolore tentatur; pulsus vicens, ac plenus, hæmorrhoides a nonnullis mensibus suppressæ, diuturnum illi ad ani regionem cruciatum procreant; levis adest anorexia, lingua tamen nitida, sitis vix ulla, alvus coacta.

Hæc

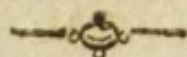

Hæc quum ille omnia perpenderet clysterem sibi injici curat, et mixturam epotat salinam.

Altera die cum dolor capitis sæviret, et circa lumbos, ac femora magis increfceret, cum etiam artuum gravitatem persentiret, ex hæmorrhoidibus malum provenire arbitratus, vix petito amici consilio, sanguinem sibi demi jubet ad uncias x.: unde sub vespervas sequentia symptomata in apricum prodire, idest virium magna prostratio, appetitus abolitio, lingua mucum gerens, pulsus dilapsio.

Die 111. Sanguis emissus corio phlogistico superindutus apparuit, nox irrequieta fuit; respiratio a naturali multum abluit statu; pondus ad scrobiculum cordis, dolores articulares, polydipsia, calor internus urens
in-

incusatur; pulsus frequens, debilis, ut vix pedibus insisti possit: horrores tamen adhuc nulli: accersitus tum demum Medicus, sequentia porrigi jubet. Repetatur mixtura salina fortior, cui add.

Acet. vini unc. j.
detur, ut edoctum fuit.
Limonata pro potu.

Nil vespere novi compertum.

iv. Nox uti hesternæ; anxia fit respiratio; dolor capitis idem est: alvus ter mota: calor corporis externus urens, internos rigores accusat, et per horæ vix quartam partem locum eundem servare potest; præsens sibi est, sitit multum; linguam exhibet glutinosam, sapor illi insipidus; debilitas eadem.

Rec.

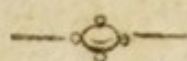
Rec. Pulp. Tamarindor. unc. ij.
solv. in Aq. fervid. unc. x. add.
Arcan. dupl. unc. semis.
det. omn. bihor. vascul.

Rec. Pulv. camphor. simpl. n^o. vj.
sumat ut de more.

Vespere ; nulla symptomatum
exacerbatio animadvertitur ; alvus
bis soluta ; hinc clyster emolliens, et
pro potu Aqua cum syrup. Ruboid.

v. Decubitus malus, supine enim
jacet: oculi tristes, respiratio magis
læsa; petechiæ hinc inde supra pec-
tus conspiciuntur, calor corporis mor-
dax; pulsus debilis, os amarum; ab-
sunt vero nausea, et lingua sordida,
et oppressio circa pectus; anima mo-
dice fœtens, fæces biliosæ, ac flavæ;
urina decolor

Applicantur duo Vescic. ad
furas.

Cætera ut supra.

Vespere; mens incipit perturba-
ri, ludunt tendines; adstantes tamen
adhuc dignoscit, quæstionibus recte
facit satis; alvus referata.

vi. Nox infomnis, et inquieta;
delirium, convulsiones augentur; ven-
ter fit tumidus, urinæ crudæ; ab at-
tactu ventriculi regio dolorifica; ocu-
li rubescentes, facies tristis, decubi-
tus pessimus; respiratio, et pulsus in-
faustum omen pronunciant; calor
corporis digitos ipsos adurit; lingua,
et dentes nigra materia livescunt; al-
vus laxa: sequentia præscribebantur.

Rec. Cortic. peruv. unc. j.
coq. in f. q. Aq. per dimid. hor.
colatur. unc. x. add.

Ex-

Extract. ejusd. drach. ij.

det. ut docui.

Pulv. camphor. duplic.

Clyfma antifeptic.

Fotus antifeptic. ad abdom.

Vefcicans ad nucam.

Totis quinque diebus in tali ftatu fuit, continuo nempe delirans cum pulfu debili, intermittenti, ventre tympanitico, petechiis livescentibus, ore fuliginoso, convulfionibus frequentibus. Repetebatur decoct. Cortic. modo unicum, modo cum ejusdem extracto, modo cum Serpentaria nup- tum. Vinum, camphora larga dofi exhibebantur. Verum per hæc omnia nihil æger proficiebat, quin immo femper ruebat in pejus, nam die nona e deliro furibundus, et phreneticus factus eft; per intervalla enim primo foporofus, occlufis palpebris, demiffa voce, diverfa obloquebatur,

et

et aliquantulum quietus apparebat; sed mox convulsis palpebris oculisque, altum vociferari incipiebat; e lecto prosilire, omniaque tegumenta abjicere conabatur, donec tantis clamoribus, violentisque corporis motibus fractus, per brevia quædam intervalla conquiesceret, qua mœsta, et horribili scena sæpius repetita, duodecima tandem morbi die debitum naturæ persolvit.

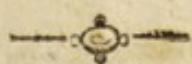

OBSERVATIO IV.

Sub finem Januarii anni 1789 Mater cum filia cuidam ægroto astitit, qui putrida febris detinebatur. Post $xiii$ dies filia capitis dolore, et quadam corporis gravitate pertentatur; appe-
ti-

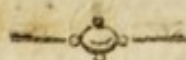

titus ipsi fit minor: ex perpeffis vigiliis, et ex labore, mali causam ducebat, multum, licet contra appetentiam, manducans, ut sic debilitati succurreret, et revera se melius habere asseribat.

Secunda morbi die, qua filia ægrotare incæpit mater eisdem correpta est symptomatibus; ast se eam imitari non posse ajebat, cum sola ciborum recordatione ad nauseam impelleretur, adeoque consultius duxit adire Medicum, qui bene discussa prius mulierculæ infirmitate pulverem Emeto - catharticum ex Arcani duplicati uncia una, et Tartari Emetici granis duobus ipsi per Epicrasin præbuit; a quo remedio vomitu, et alvo excitatis, plurimum alleviata est. Ambo officium suum per quatuor dies absolvunt, donec supradicta symptomata, quæ eadem intensitate

priorem, secundam vero minori urgebant ad Nosocomium compellunt, in quo susceptæ, examine peracto, pari morbo ægrotantes, pari ratione tractantur, mixtura nempe salina fortiori, a qua bis filiæ tantum, matri octies alvus relaxabatur.

Altera die filia dolorem sibi auctum ad occipitis regionem accusat, linguam fordida præbet: os ipsi amarum: imperata alta inspiratione pondus ad ventriculi locum, attactum non absque molestia sustinentem, animadvertimus; nausea tamen nulla, pulsus frequens, ac mollis.

Hiscæ in circumstantiis hesternæ repetitur medicina.

Mater contra aliquatenus melius se habet: huic vero continuatur mixtura salina communis.

Quar-

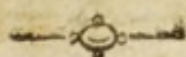
Quarta die supra prioris sceminae pectus petechiae conspiciuntur, subsultus tendinum identidem apparent, leve delirium insurgit; febris eodem modo, ac ab initio perdurat; calor tamen mordax fit; alvus bis sollicitata. Repetatur et hodie mixtura salina; dein

Rec. Pulv. camph. simpl. vj.
Vescicantia duo ad furas.
Enema emoll.

Mater leviter adhuc febricitat; nausea tamen cum oris amaritie supervenit; lingua quoque sub-albescentis fit; vomitum per duas vices patitur, a quo levamen experta est. Nihil praeter decoctum commune pro potu exhibetur.

Quinta. Filia in discrimine versatur, delirans nempe cum respira-

tione ex improvviso fere intercepta, lingua siccissima crustis obducta, tremore labii inferioris, meteorismo, urina nulla, alvo stricta; hinc applicetur vescicans ad nucam, et ad abdomen fots antiseptic.

Repetantur pulv. Camphor.

sed duplices

Enema cum Camphor.

Continuetur mixtur. salin.

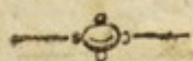
cui add.

Acet. vini unc. j.

Vespere. Res uti mane permanent; alvus tamen diarrhæica facta est cum fæcibus olidissimis.

Sexta. Mater licet in summo vitæ periculo filiam conspiciat, tamen se cibos appetere fatetur, amaror oris, et supradicta symptomata disparuere.

ruere. Tertia ipsi conceditur diæta
absque carne.

Filia inquietissimam transegit
noctem, nil melius offerens: subsiliunt
illi frequentius tendines, et pulsus
parvus, ac irregularis; hinc

Rec. Spirit. C. C. drach. j.

Sal. succin. q. s. ad perfect,
saturat., cui add.

Aq. menth. unc. vi.

Extract. Cort. peruv. dr. 111.

Vin. bon. Austriac. unc. 111.

Syrup. Ruboid, unc. 11.

sumat omn. bihor. cochl. ij.

Rec. Rad. Serpentar. Virgin. dr. j.

coq. vas. claus. per quadrant.

hor., sub fin. infund.

Flor. Arnic. drach. ij.

Herb. Menth. man. semis.

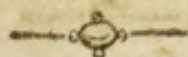
stent in infus. calid. per qua-

drant. hor.

colatur. lib. j. et semis.

add.

add.

Spir. Vitriol. gutt. xxxx.

Oxymell. simpl. unc. ij.

sum. omn. hor. vascul. dimid.

Continuetur Camphor.

Septima die omnia de vitæ filiae desperandum esse innuunt. Nihil efficiunt præscripta, et circa dimidium secundæ hebdomadæ diem ultimum clausit, dum mater ipsa pristinae valetudini restituta est.

Plures adhuc observationes proferre possem, sed quum fere in idem recidant, ac morbi superius recensiti, peculiarem de reliquis historiam texere supervacaneum duco. Quatuor illas data opera sistere malui, in quibus etsi infirmitatum decursus invicem convenerint, fuere tamen, quo ad rei eventum, insigniter discrepantes. Non abs re mihi tamen esse vide-

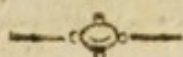

detur aliqua adnotare, quæ in hisce historiis obvenere, ut talibus in Epidemicis constitutionibus pertractandis accuratiores, doctioresque evadamus; et ut recto procedamus ordine ad primam revertemur historiam,

De Venæsectione.

Si in genere loquamur venæsectionis in morbis gastricis, seu biliosis, aut bilioso-putridis male audit, in subjecto tamen plethorico, et in complicatione inflammatoria a Practicis omnibus, et proponitur, et commendatur. Anceps revera fuerat in proposito infirmo venæsectionis indicatio. Spiritus contractio, dolor pectoris lateralis a tribus excrucians diebus, et ipse pulsus illam requirere videbantur: verum cum jam Epidemicus patuisset character, licet inflammatorius nobis esse appareret mor-

morbus, tamen nisi avarissima manu sanguis demebatur; et re ipsa vires illico prosternebantur, pulsus nempe adeo concidebat, ut post tertiam sanguinis unciam abstinere cogeremur: ex ipso liquet numquam Medico satis esse in venæsectione prudentiæ. Neque fidendum est sanguinis ipsius naturæ, monente celeberrimo *Frank* (quem non tam veluti Institutorem meum veneror, quam scientiæ ipsius gratia), quum plerumque ejus indicia per se metipsa suspecta sint, nisi ab indiciis aliis fulciantur, ac comprobentur. Hoc apud ægrotum nostrum experti sumus, ob phlogisticæ ejus sanguinis indolem. Id autem non magnum nobis negotium facessebat, cum et brutorum bene habentium sanguinem phlogisticum esse deprehenderit *Darvinus*, quod idem in gravidis, et in hydropicis sæpe observandum venit. Quum necessitas impel-

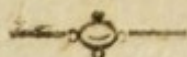
pellat ea non est negligenda; sed juxta consilium illustris *Cera* potius ad scarificationes, aut hirudines confugiendum, et si ipsamet venæ sectio indicetur, Medicus (ita *Frank*) adsit, tacitos in pulsu sensus attrectando disquirat, dum sanguis fluit; et quousque ei fluendum sit, vel sistendum pronunciet.

De Emetico.

Fortassis mirabitur quis, emeticum ægroto nostro propinatum non fuisse, cum et nausea, et linguæ sordes, appetitus dejectio, et ventriculi oppressio hoc aperte nimis postulare videretur. Emetici denegandi ratio pluribus adstruitur argumentis. Modo superius relata symptomata sub inflammatoria larva delitescencia, tamquam contraindicationes suscepta sunt; dein cum ægroti Nosocomia ad-

eun-

euntes jam diu domi ægritudinem sustinuerint, et nonnisi provecto morbo ad nos deferrentur, ita biliosa, aut saburralis materia non solum ventriculo residere, sed jam resorptam esse censendum erat; hinc parum, vel ferme nihil Emeticum præstari a compluribus prælaudatur. Aegrotorum nostrorum, aliorumque hominum ad sanguinis vomitionem proclivitas hic longe major est, quam apud cæteras regiones, et hæc tamquam Emetici coercitio, aut contraindicatio adnumeranda venit. Huc et alia ratio accedit (*): Herniarii, hæmoptoici, phthifici non minores numero hic, quam alibi occurrunt. Qui ex istis
No.

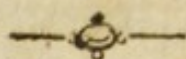

(*) Huc ea argumenta congeffi, quæ ab acerbis Emeticorum impugnatoribus in medium proferuntur: at ea occasione, quam longe aliter ipse senserim, inferius videre est.

Nosocomium, morbo jam adulto ingrediuntur sæpe stupore, aut quadam mentis alienatione affecti, non solum ejus morbi, quem quis illousque sustinuit, sed et præsentem, quo detinetur, nescit referre; adeoque sagacia majori, prudentiave Medico est opus, ne ab exhibito emetico tristitia exurgant fata, ut sæpe fit, ideoque præferenda est purgantium methodus, cum non raro eorum ope vomant infirmi, et sic Emetici vices gerant. Mixture ex. gr. salina non solum materias in intestinis hærentes ad lucem revocat, sed etiam per stimulum ab illa productum affluxus facit, et sic illuc deportantur ea, quæ ex integro absorpta non sunt. Cum ergo ab illa idem fere effectus, ac ab Emetico obtineantur, dispositioni superius relatæ Emeticum non suffragabitur.

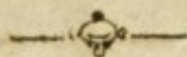
Hæ sunt causæ, de quibus nonnulli vomitoriis infrequenter utuntur. Illud revera certum est, quod in complicatione inflammatorio-biliofa, aut putrida, summa in Emeticorum præscriptione parcitas adhibenda veniat; illud quoque certissimum habetur, quod dum hæc subsistit, nisi phlogosi abacta, omnino abstinendum ab Emetico sit. At nunc videndum, an in nostra constitutione vera diathesis inflammatoria conjunctim subsuerit, nec ne. Non in subjecto uno, sed in pluribus observare nobis licuit, quod parca venæsectione vix instituta, pulsus una cum viribus concideret, symptomata gastrica magis evolverentur. Ex quo plures, tamquam optimi naturæ interpretes, doctiores effecti, excepto eo casu, in quo manifesta inflammatoria indicia (quod interdum contingebat) prodirent, antiphlogisticam methodum ex integro reliquerunt;

runt; morbum uti personatum suspi-
cantes, et tamquam nullius momenti
dolores laterales, vagantes, cepha-
lalgiam, pulsus tensionem, similia-
que a materia gastrica, aut biliosa
provenire dijudicabant. Hinc ad e-
vacuantium usum, uti ad sacram an-
choram confugiebatur. Si ergo sym-
ptomata Emeticum contraindiciantia
non erant momentosa; si e contrario
methodum evacuatoriam sequi tan-
tummodo fas erat: tunc Emeticum
præstari consultius duci poterat. Ve-
rum in ægroto nostro tam ob pingue-
dinem corporis, quam ob descripta
symptomata, quibus etiam tussis ibat
comes non satis indicatam esse Eme-
tici necessitatem, jure merito cense-
batur.

Ratio autem quare in ægris No-
socomio susceptis, utpote domi ut-
plurimum longo tempore ægrotanti-
bus,

bus, ob eorum saburram biliosam, quæ in primis viis non tantum residet, sed jam resorpta ad secundas penetravit, vix Emeticorum usus admitti possit, non solum inter futes, sed inter perniciosas amandanda est. Quis enim ex optimis Practicis Emeticorum vires ignorat? An ne tantum in ventriculo, aut sua concussione electri ad instar in secundis etiam viis optimos consequuntur effectus? Non ne post istorum assumptionem alvum ter, quater, pluribusque vicibus laxari novimus? Nonne sic unico tractu rejiceretur illud minori virium jactura, quod per decem purgantia non excrearetur? Morbi nonne sic brevior decursus fieret, minorive in periculo versarentur infirmi? Vide-rint omnes.

Si infirmorum proclivitas ad sanguinis vomitionem non adeo non
nul-

nullorum mentem præoccupasset, in-
 dubitatum est, quod ea et minoris
 damni futura esset. Quando sympto-
 mata gastrica, aut per linguæ spurci-
 tiem, oris amarorem, pondus ad
 cordis scrobiculum per vomituritio-
 nes ipsas, perque vomitus appa-
 rent, festinanter illico Emeticum pro-
 pinari deberet. Asthmatico certe,
 quem biliosa febris arreperat, de
 celeberrimi Practici *Cullenii* prescrip-
 tu, Emeticum felicissime cessit; et
 prægnantibus ipsis, ut mihi bis licuit
 animadvertere, securam per emesim
 opem præstitit laudatus a me ille in
 Ticinensi Clinica præstantissimus Pro-
 fessor *Frank*. Sed quid juvat exempla
 extraneorum adducere? Nonne ab
 Illustr. *Stollio* in Epidemia gastrica
 ab se elegantissime descripta iis, in
 quibus vix ulla gastrica indicia de-
 prehendebantur, solis Emeticis cura-
 bantur ægri; nonne quum Phthifico
 cui-

cuidam illa propinaverit, citissime a morbo gastrico illo reconvaleuit?

Quod attinet ad herniosos, et hæmoptoicos, respondebo, non satis laudandam esse in hisce casibus Medicorum prudentiam, præsertim quoad primos, licet officium ejusdem naturæ Ministri sit ab infirmis discere, an tali afficiantur incommodo, necne, antequam ad emetici præscriptionem deveniatur. Nihil dico de hæmoptoicis, cum mox supracitati Phthifici (qui et hæmoptoicus erat) exemplum, quod aliquando, licet raro, in hisce circumstantiis locum habere potest, abunde sufficiat.

Circa tempus Emetica præscribendi, dies deficeret, si huc ea omnia, quæ dici possent recensenda essent. Illud tantum in præsens juverit nosse, quod in toto morbi decursu,
dum-

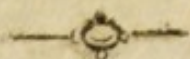

dummodo symptomata urgeant, locum Emetica habere possunt. Hoc ego experientia factum idem didici, sub præfati Institutoris mei disciplina, pluries cum morbi levamine sexta, septima, atque identidem decima die, quin immo etiam tardius Emeticum propinari.

Circa ultimi problematis solutionem vix immorabor, cum ex antecedentibus, quam exilis sit hæc opinio, et claudicans, quantum experientiæ, sanoque judicio obversetur, evidenter deduci possit. Atque utinam aliter communis ferret opinio! Fortassis Epidemicæ constitutiones nisi radicitus extirparentur, saltem minora humano generi detrimenta inferrent.

Licet tandem ob manifesta contraindicantia purgans aliquando præ-

ferri debeat, hoc tamen ita lato sumi non debet sensu, præsertim in illis, qui ex contagio morbum contrahunt, in quibus non solum et inflammatoria diathesis, et imaginaria ad phthisim dispositio, herniæ timor, aut hæmoptysis præcautio desiderantur: quin etiam ab initio de biliosis symptomatibus conquestio fit. Tamen, quod turpe est, repetitis purgantibus obviam ire in usu habetur, quod et ægrorum saluti, uti captu facile est, noxium fit, et Nosocomii ipsius censum privatum non modo, sed et publicam utilitatem non modice labefactat veteribus morbis in ævum protractis, novisque infirmis debitam curationem frustra morantibus.

Utinam et ipsimet, qui Medicinam faciunt, quum capite laborantes, corporis lassitudine, inappetentia comite, ac similibus sympto-
ma-

matibus cautius salutis suæ prospicerent, morbique causas, in quibus sunt maturius discuterent, minusque de rheumaticæ affectionis effectu solliciti essent; tumque certo certius chariorum victimarum turba non ita in immensum succresceret (*) et Reipublicæ toti minora exurgerent dam-

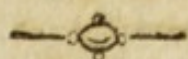
F 2

na.

(*) Quot, quantique ab anno 1784, id est ab eo tempore, quo Nosocomium istud exstructum fuit usque in hanc diem Medici, et Chirurgi decesserint, mirum identidem omnibus, ac notum est. Tanti vero infortunii causam asserere vix possem. Ex una parte etenim ita compertum est, omnia de Supremi Directoris nuru, ac vigilantia peragi tam ordinate, ac attente componi, ut ab Imperatore Nostro jure proinde, ac merito muneribus amplissimis, ac demum Liberi Baronis titulo decoratus sit. Ex alia vero (uti biennio fere comperi) tanta fuit penes nonnullos Medicos, ac Chirurgos proprie salutis in tanto morborum discrimine desidia, ut fatum extremum iis esset necesse ob- eundem.

na. Sed de hoc satis; ac illa, quæ nostri Instituti sunt, prosequamur.

De Camphora.

Hæc immaturo tempore nonnullis forte præscribebatur; ecce tamen quibus de causis. Vix pulsus deciderit, vires paulisper languere incæperint, mox ad Camphoræ usum nostri Medici confugiunt, et optima quidem ratione. Quantum illa præstet in ejusmodi morbis, dummodo opportunum servetur tempus, nemo est qui ignoret. Aliquando ejus vis eluditur, eo quod sero nimis exhibeatur. Licet febris ad simplices biliosas pertineat, licet gastrica urgeant symptomata, dummodo debilitas aliqua insurgat, hanc datam, et quidem cum optimo effectum persæpe vidi; sic illa non solum ejusmodi morbi degenerationem præpediebat,

ve-

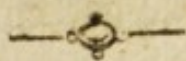

verum etiam festinabat curam, et sanitatem. Quam bene ex illa eveniat Medici omnes testantur. Sub hujus usu vires eriguntur, stomachus melius per ipsam viget, naturaque fortior facta, morbi coctionem sustinet, materia elaborata egeritur, et paucos intra dies pristina jam redit valetudo, ut in nostro contigisse depressum est.

Si Auctores consulamus de Camphoræ exhibitionis tempore, vel etiam de illius quantitate, multum illos videbimus invicem dissentire. Utplurimum ægrotis tale remedium exhibetur, tunc cum de magna virium prostratione conqueruntur, cum pulsus exilem, ac parvum habent, cum vel convulsionibus tenentur, vel delirant etc. Si vero pulsus duriores se præbeat, licet parvus sit, et intermittens, substituitur moschus, quod
ta-

tamen medicamentum, hic usque adhuc porrigere mihi videre non licuit, ob prætii fortasse magnitudinem; dum tamen istis in circumstantiis largiori manu Camphora distraheretur.

Quo ad dosim insignis est etiam inter Practicos discrepantia. *Hoffmannus* ad drachmas duas, *Cera* ad tres nycthemeri spatio exhibent. *Crantz* e contra ad grana duo, vel tria tantum suadet, quæ dosis ter, quaterque de die repeti potest, cui opinioni et *Vogel*, et *Spielman* accedunt. Illust. Baro de *Quarin* ultra scrupulum præbere non audet, nam, porrecta dosi majori, observavit pulsum celerrimum factum, oculos torvos, exardescences, convulsiones, et phrenitidem læthalem; hinc *Geoffroy* monet, quod a nimio Camphoræ usu gravitas capitis, vigiliæ, et dispositio ad inflammationes nascantur, et

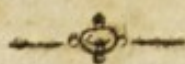

et Berolinensis Medicus *Loesche* (*) expertus est a scrupulo uno pulsum imminui, a drachma dimidia eundem augeri, et caput obnubilari, a scrupulis autem duobus convulsiones quoque insurrexisse. Neque hic valere debet *Mutzelii* observatum, qui per quindecim dies maniacis, et melancholicis quotidie unciam dimidiam camphoræ absque pulsus, aut morbi sensibili mutatione potuit exhibere. Non ignoramus enim, quod ipsimet nequidquam a fortissimis drastrictis afficiuntur, nec a nimia opii dosi, nec ab ingenti spirituosorum copia, aut aliis venenatis medicamentis, uti ante paucos menses ipse in quodam maniaco deprehendi, qui viginti quatuor horarum spatio scrupula duo et se-

---

(*) Abhandlung der auserlesenen Arzneymittel. Berlin 1773.

semis belladonnæ absque ullo incommodo sumpfit ; verum mediam hic tenere viam si placuerit, a rectæ rationis tramite, nemo se deflexisse dolebit.

Methodus, quæ a Nosocomialibus Medicis adhibetur, in biliosis simplicibus, dummodo indicetur, est camphoram porrigere ad dimidium granum cum sacchari drachma dimidia, sicque propter necessitatem plus, aut minus de die repetitur: in gravioribus vero morbis adaugetur dosis usque ad grana sex, octo, decem. Ipsam vero in mixtura facilius ab ægris sumi, quam aliter, constanter mihi notavi, etiam tunc, cum de delirantibus, de lingua crustis obducta, deque convulsionibus sermo esset.

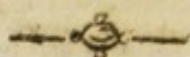

De diebus criticis.

Undecima morbi die infirmus noster pessime se habebat, uti ex historia patet. Nonne autem hæc dies tanquam imminentis crisis indicatoria consideranda venit? Id, quod accidit versus decimamquartam, satis superque adfertum meum confirmare videtur. Urina antea cruda, alba, nunc turbida cœpit fieri; tussis antea sicca, nunc comitantibus sputis apparuit; ex quibus aperte docemur natura ipsa materiam elaborari, et ad coctionem præparari, ut revera videre fuit. Eo tempore, ut plurimum symptomata exacerbantur, tuncque Medicum ibi decet attentius animadvertere, accuratiusve cavere, ne remediis naturam infirmet, aut perturbet; sed tantum eam manuducet, auxilioque juvabit.

Plu-

Pluribus celeberrimis viris observandum obtigit, quod certis morborum diebus insignes videantur eorundem mutationes, quæ de vita, vel de morte ægrotantis negotium dirimunt, vel saltem ad valetudinem recuperandam plurimum conferunt. Sunt autem id genus mutationes nil aliud (ita *Galenus*), quam totidem pugnæ morbos inter ac naturæ vires; ex quorum conflictu humanæ vitæ exitus pendet, veluti ac si ex hostium congressu victoria, et pax, aut exitium ultimum expectetur.

Sed nostra hac ætate nimis negligunt nonnulli dierum criticorum enumerationem, eamque veluti antiquatam, nescio qua fulti opinione, despiciunt. Eam in chronicis affectionibus non adeo multi momenti esse, negare non audeo; in acutis vero morbis sentio contra. Dierum obser-

fervorationes in omnibus morbis, quanti ille vetus Medicinæ restaurator *Hippocrates* fecerit, satis evidenter ejus scripta declarant; sic autem docet ipse (*) „ Medicus, qui de ægrorum „ salute conjectare volet, animad- „ vertat oportet, ut omnes quidem „ dies in contemplationem adhibeat “ Verum hæc sententia in acutæ indolis morbis potius, quam in chronicis amplectenda est, cum primi certo quodam ordine procedant.

Quam pulchre autem hactenus dicta, cum tot post Hippocratem sæculorum experientia congruant, fusius inde passim visuri sumus. At ne prolixior sim, unicum tantum hac in re sufficiat exemplum attulisse excerptum ex Dissertatione de diebus criti-

---

(*) De octimestri partu Foessii T. 2. p. 257.

ticis Ignatii *Pök* edita de consilio
 præstantissimi viri Profes. *Trnka* (non
 tam scientia in rebus Medicis, quam
 summæ humanitatis laude florentissi-
 mi.) Referente *Zimmermanno* in
Halleri vita H. F. *Delius*, „ Memo-
 „ rie longe dignissimum censuit, nem-
 „ pe scœmina cœlebs novemdecim an-
 „ norum e febris acuta die vi. admo-
 „ dum ægrotabat cum lacrymatione
 „ involuntaria; die vii. erupit larga
 „ e naribus hæmorrhagia; die xi.
 „ alvus fluxit: inde miliaria die xiv.
 „ rubra; xvii. alba effloruere; post
 „ diem xxiv. , quo multum sudavit,
 „ melius se habuit, et quarta vertente
 „ hebdomada plane convaluit“ Ne-
 mo hanc doctrinam luculentius exco-
 luit ipso *Galeno*, qui tres libros de
 diebus decretoriis conscripsit, in quibus
 quid circa singulas morborum dies,
 quatenus ad crises pertinebant obser-
 vaverit ipse, diligenter, fideliterque
 re-

retulit, nempe in quos crebræ, ac faustæ crises caderent, in quos rariores, ac minus fidæ. Neque alii defuerunt, qui hanc doctrinam plurimi æstimarent, inter quos perillustis de *Haen*, qui elenchum dierum criticorum concinnavit.

Qui autem veterum, et recentiorum Auctorum codices pervolvere parumper attentius volet, videbit, quantum monita Hippocratica, utpote veritati consona facienda sint. Et revera legimus apud *Ramazzinum* in sua constitutione Mutinensi (*) quod quibus ad finem quartæ diei cutis humidior, aut urina turbida fieret, modo per hanc, modo per illam versus septimam judicabantur; et apud *Ballonium* (**) eo tempore, quo Parisiis

---

(*) Ann. 1691. pag. 164.

(**) Epidem. lib. 2. pag. 150.

lis anno 1676. pleuritides, et peripneumonix grassabantur, omnes illi peribant, qui versus quintam nullum sputum excreabant, aut symptomata graviora patiebantur. Dein infinitus est fere numerus eorum, qui hæc observarunt, inter quos legendi veniunt *Sydenham* (*), *Mortonus* (**), *Sennertus* (***) *Prosper Alpinus*, (****) *Baglivius*, (*****) *Forestus*, (*****) alii-que, quos brevitatis ergo missos facio.

Neglectis autem enumerationis diebus quot non damna insurgunt?

At-

-
- (*) Oper. omn. pag. 50. 62 et seq.
 (**) Pyretholog. pag. 237.
 (***) De febr. lib. 4to. cap. 17.
 (****) De præfagienda vita, et morte lib. iv. cap. 11, et lib. vii. cap. 19.
 (*****) In Epist. ad Andry pag. 707.
 (*****) Observat. et cur. medic. lib. vii. observat. vii.

Atque hic possem ego plures recensere errores, quos in Medicorum libris invenire est, sed unum exemplum in medium afferre liceat, quod narrat illustr. Dr. *Panaroli* (*) „Hoc „anno, ait ille, in quodam Medico „celeberrimo observavi, qui xiv. „die mane cucurbitulas scapulis ap- „plicari jussit scarificatas, credens „esse xiii. diem, et hoc modo cri- „sim per urinam imminentem cohi- „buit, ægerque vigesima prima die „propter Medici erratum obiit, „dum xiv. die crisin jam apparen- „tem compescuit, ex quo mors sub- „secuta.“

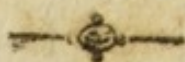
Aliquando tamen successivæ mutationes in morbis quibusdam non eo ordine, ac in aliis deprehenduntur.

Na-

(*) Observat. medic. pag. 122.

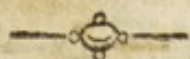

Naturæ est hic quoque, ac in cæteris rebus veluti quidam lusus, quamvis ut plurimum ex non recta dierum enumeratione pendeat. *Hippocrates* (*) ipse satis super hoc instat memorabilibus verbis illis,, observare itaque „ primum diem oportet, quo æger „ debilis esse, et unde, et quando initium morbi cœpit, quod certe præcipuum cognitu existimatur “ Inter ea difficultas hæc non alias, nisi tum enascitur, cum dies decretorios ultra morbos febriles proferre contra *Hippocratis* mentem audemus: in febribus enim præsertim acutis principia manifesta sunt. Anceps tamen erit quæstio circa primum diem supputandum in febribus puerperarum; an nimirum ab ipso partus die, vel potius a febris accessu dierum criticorum
ini-

(*) De ratione victus in morbis acutis
p. m. 400.

initium petendum sit? In hoc enim statuendo distat multum sententia *Coi* ab illa *Galen*i, et hujus opinio ab aliorum opinione differt; dum si primum spectes, ille a febris ingressu dies numerat; si secundum, a partus initio; si alios, tribus a partu diebus.

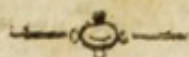
Verum enim vero, licet omnis hæc dierum criticorum doctrina nulla hypothesi, et tantummodo e fidelibus plurimorum ex ordine sæculorum observationibus profluxerit: haud defuere tamen, qui eam veluti purum et putum commentum, vel saltem velut foetum ignoratæ melioris methodi abfugium esse sibi, aliisque persuadere conati sint, eamque, conquisito undique argumentorum exercitu, profligare e Medicina valuerint, quos inter acerrime rem gessit *Pujattus*. (*)

Ast

(*) Dissertat. medic. v.

Ast in morbis acutis nimis frequenter crîsim certis diebus insurgere videmus, ideoque, ut jam ab initio dixi, illi sunt maxime attendendi. Confirmatam fuisse quoque veritatem hanc in relato ægroto jam comper-tum est, cum die XIV. per sudorem, urinam, sputa, crîsis apparuisset, ac de morbo per hæc vehiculâ, seu colatoria satis aperte fuerit pronunciatum.

De Cortice peruviano.

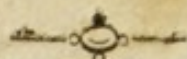
Vesperî tantum, die morbi undecima scilicet, ideoque sero Cortex porrigebatur, quia non nisi sub vesperras exacerbationes retegere datum erat: dein cum materiæ biliosæ eo magis evolverentur, et in partes omnes tumescerent; ne sic fomes inimicus domi concluderetur, ad Chinam confugere primo nolimus. Cum

ve-

vero sufficienter depurgatus æger videretur, cumque symptomata exitium extremum portenderent: tunc statim Cortex in decocto præscribebatur, cujus extractum etiam additum fuit; ut sic ejus virtus acueretur, neque cutis, ac linguæ ariditatem, neque calorem, et dyspneam timuimus, benignari celeb. *Letfomii* præceptorum. Attamen in hoc statu evacuantia non negligebantur, cum nobis perspectum fuerit, in similibus affectionibus continuo novam generari materiam, quæ revera ex omni parte prodibat. Licet autem symptomata deteriora fierent: tamen excepta die decimateria, in qua vix aliqua futuræ sanitatis supererat spes, desistere a cœptis noluimus, atque eo tempore mixturam nervinam administravimus in incertum, cum jam judicio nostro ipsa mors faucibus inhæreret. Ac sane extremorum artuum frigescencia, fa-

cies Hippocratica, sensuum externorum abolitio, foetor corporis cadaverosus, vescicantium ulcera gangraenosa, pulsus vix sensibilis, ac denique singultus, prognosim omnino læthalem ominabantur; attamen præter omnium expectationem ad pristinae salutis auram denuo felicissime evasit. Id nobis igitur argumento esse potest, quod nec morbi gravitas, neque extremum periculum sanæ indolis Medicos ab infirmis avertere nunquam debeat, et quamvis in ultimo vitæ agone reipsa versentur; nihilominus usque dum spiritum ducunt, ipsis adhuc, quantum per artem liceat, subveniatur. Atque huc quidquam aliud mihi in mentem venit, quod vix ante triennium in Ticinensi Clinica accidit. Ad ultimum vitæ diem tricenarius quidam ex vehementi peripneumonia detentus adducebatur, stertorosa respiratione, mini-

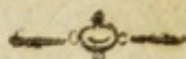

nimo pulsu, sudore jam gelido, ac gelidis extremitatibus. Jam desperate habenti, præclarissimus tamen Professor jussit remedia præscripta exhiberi. Mirabantur nonnulli, deperditum rati quodvis medicamentum: verum admiratione communi, incrementibus altera die sputis, sudore excitato, alvo soluta paulo melius habere cœpit, et non longo decursu temporis reconvaluit. Hæc mirabilia revera sunt; aliquando tamen, ubi de acutis præsertim morbis agitur, fiunt.

De Fomentationibus.

De his aliquid dicendum est, quibus æger utebatur. Si venter intumescit in febribus bilioso-putridis, ut fibrarum atoniæ, ex qua pendet meteorismus, occurramus; fons antiseptici scopo putredinis arcendæ, et
ela-

elasticitatis restituendæ ab omnibus præscribuntur; nam sic major aëris evolutio interdicitur; si tympani adinstar abdomen resonet, et dum contractatur indolens videatur, tunc maximo forent usui fetus; contra vero si dolorificum fiet, nam tunc inflammatio succrescit, aut subsequa sæpe venit; hacque de causa in proposito infirmo irritans quodve medicamen missum facere oportuit, cum et tussis, qua itentidem vexabatur, et summa ventris sensibilitas latentis intestinorum inflammationis non vanum nobis timorem incuteret; ideoque ad emollientes confugimus, et quidem auspiciatissimo eventu, uti et in pluribus aliis experti sumus.

Corticem vero peruvianum sub morbi finem diebus aliquot retardavimus; cum tussis nonnullæ intensitatis urgeret, cumque pulsus sat validus

dus factus esset, et ipsi emollientia,
 et demulcentia substituebantur; ne
 sub Corticis usu morbus exasperare-
 tur. Verum conquiescentibus istis
 symptomatibus, denuo pristinam ar-
 ripuimus methodum, virtute cujus
 effectum fuit, ut vires reverterentur,
 linguæ evanescerent sordes illæ, quæ
 sub morborum finem ex laxitate, seu
 juxta clariss. *Frank* ex debilitate pro-
 veniunt potius, quam ex saburrali
 materia. Quod erat in votis, re-
 convaluit ea de causa infirmus, atque
 nobis libentissime sanus valedixit.

Quod ad secundam historiam
 pertinet pauca admodum adnotanda
 veniunt. Liquet ex jam in ipsa ex-
 positis, quod de gastricis, seu bilio-
 sis symptomatibus, quibus accede-
 bant etiam inflammatoria, sub initiis
 agebatur; pulsus enim vicens ac ple-
 nus venam pertundi posse edocebat:

verum tamquam a læthali abstinuimus; et licet subsequenter diebus eo magis inflammatoriam naturam portenderet morbus: tamen nec tunc de vena verbum fecimus; cum in evacuantium, et Camphoræ subsidiis omnis cura posita esset, cum nil magis cordi esset, quam priori remedio primas, et secundas vias detergere, nilque auspiciatius intendi posset, quam ut certioribus mediis vires vitales altius erigerentur. Forsan Emeticum ob nauseam continuo persistentem, aliaque gastrica symptomata urgentia morbum citius ac felicius abegisset? (*) Hoc ego lubens permiserim sapientioribus judicandum. Mixturæ salinæ ope, utpote quæ in Nosocomiis

Ta-

(*) Ita sensisse videtur etiam *Baglivius* ubi de *Praxi Medica* pag. 156. ita se explicat „ *Germanis populis, propter annum ferme semper hyemantem, et quia nimis gulæ indulgent, emetica cæteris nationibus utiliora censet.*

Tamarindis, cæterisque salibus præ-
tio tantum non virtute, ac re potiori-
bus præferatur, rem expedivimus.

Urina vero, quæ die quinta cru-
da et albescens profluxit, nonne ex-
titit pathognomonicum subsequens
delirii indicium? *Pringlii* effatum
mihi inde visum est tamquam sacrum.
Sexta morbi die cum remitteret sub
vesperis febris, statim post Vescican-
tia Cortex administrabatur.

Septima, et octava morbi dies
tota in discrimine erat; et licet sym-
ptomata erumpere cœperint, nobis
aliquod adhuc inhæsit salutis omen;
ac revera circa diem nonam per cu-
tim, urinam, et alvum ægrotus ab
interitu vindicatus fuit, quod nostro
de diebus criticis argumento vim, et
præsidium ultimum affert.

Febris, quæ ab initio intermittentis typum prodiderat, eamdem iterum undecima morbi die scenam lufit: ast illam minime veriti fumus, cum Peruviani corticis ufum mordicus teneremus, tam fauftis effectibus, ut a die tertia de feбри nec fermo amplius effet.

Capilli defluentes morbi perpessam afferunt gravitatem: hoc iis tantum contingere, qui contagiosa putrida feбри laboraverint præsumunt nonnulli; ast experientia gratuitam illorum facit opinionem.

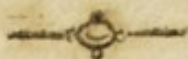
Quod ad tertiam Observationem attinet, quænam detrimenta tam largiter instituta illa Venæsectio pepererit, conceptu non est difficile; quum debilitata natura, et jam ab ipsomet morbo defatigata ejus vim ultra sustinere posse, vix credibile foret;

ret; ideoque necesse erat fato fungi, non sine ingenti ægrotantium omnium damno, ac luctu bonorum.

Ad ultimam tandem illud esset animadvertendum, quam ratione tam disparem exitum a matre sortita sit filia; cum utrisque par morbus e contagio incesse- rit: sed ex historia ipsa colliget unusquisque neglectum non solum fuisse filiæ morbum, immo vero exasperatum. An non hinc Emetici tempestive exhibiti effectus feliciter matri cessisse evidentissime evincimur? Aut non etiam propitio secundæ medicinæ eventui, eo quod excitatus vomitus levamen attulerit, tam insperanda salus non est adscribenda? vix ullum bene sanum dissentire crediderim; sed libentius hoc disquisitioni eorundem subicerem, qui perpetui officii causa in mœphitico, ac contagioso aëre de-
gen-

gentes, vix ægrotantes, licet alias perdocti, de nulla re alia minus, quam de vero morbi statu solliciti sunt; quin immo (nescio an timor, aut inscitia hic culpanda veniat) ad rheumaticas, inflammatorias, catarrales affectiones animum convertentes sibi metipsi antirheumatica, venæ sectiones (*) diaphoretica arrogant, quo demum eventu, (heu) infandum renovare dolorem opus non est!

De

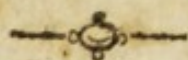
(*) Hic missum facere nequeo, quod circa duos ex illis mihi denotare contigerit. Vix ii dedolatione aliqua afficiebantur, vel os ipsis amarum erat: quum ex rheumatica affectione illud evenire rati, ad sambucina, atque ad alia id generis confugiebant. Subinde etiam cum illa symptomata fortius sævirent, venam sibi tundi voluerunt, quod læthale demum ipsis fuit. Ex quibus confirmantur magis magisque ea, quæ modo superius dixeram.

De Cura

Ut quædam autem hic attingamus, satis esset jam superius expositam medendi methodum, prægustasse. Vix aliquid ad curam præstabat, si infirmus causam morbi ab errore in sex rebus non naturalibus repeteret, aut ignoraret. Hoc erat unice discriminis, eos nempe, qui ex contagio morbum contraxerant propriam ab initio indolem patefecisse; eos autem ope solius mixturæ salinæ nunc lenioris, nunc validioris juxta circumstantias omni cura fuisse absolutos; si debilitas insurrexisset mox Camphora subveniebatur; si protractus jam fuisset morbus, tunc mox ultra Camphoram, vesicantia, serpentaria virginiana, et arnica expectebantur. Neque ab intercalaribus evacuantibus abstinebamus; nisi diarrhæa debilitans subesset, quo in
ca-

casu optimum esse dignovi sæpe sæpius Infusi Malthi potum (*) cum spiritu vitrioli ad multum acorem. Neque satis in epotione illa commendanda immorari valerem. Aegros in summo vitæ discrimine positos ex illa facilius ad pristinas vires aditum nancisci, quam ex cæteris omnibus medicaminibus successive adhibitis, ipse mihi notavi.

Vix exacerbationes animadvertebantur, statim ad Corticem (ægro-
tis jam pridem depurgatis) erat de-
ve-

(*) Multum certe præstitit in relatis circumstantiis hoc infusum; sed eo magis efficacius ipsum deprehendi in cachexia scorbutica, quod illustriss. Doct. *Melly* hujus Nosocomii egregius Medicus Primarius in pluribus ejusmodi infirmis opportunissimum expertus est.

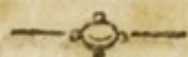

veniendum; quod si non erat effectum, evacuantibus id una obtinebatur.

Venam iis tantummodo aperire mos erat, qui valde plethorici censerentur, et modicum sane sanguinem permitti consueverat, attenta semper aut pulsus, aut inflammationis ratione; idque vix una, vel altera vice memini bene cessisse.

Habitudine vero cachectica, aut laxa fibra laborantibus vinum propinari summopere profuit; et pro potu infusio Malthi spiritu vitriolico temperata inserviebat. Obiter autem acetum, vel ribesiorum, et limonum succus ad aquam adhibebatur ad commodiorem salubritatem.

Arnica sola in infusione aliquibus exhibita fuit, ubi inflammationis indicia omnino deerant, ubi stupidus jacebat infirmus; post primarum tamen viarum extensionem, vix aliquid profuisse vidi, aut audivi. In clysteribus quoque dabatur Arnica cum Scordii, aut Chamomillæ infusione.

Si circa quintam, sextam, aut decimam diem, cutis humidior paulisper conspiceretur, tunc Spiritus Mindereri Cortici, aut mixturæ camphoratae drachmarum trium, aut quatuor dosi addebatur. Idem etiam aliquando tardius annuebatur; sicque sudoribus juvandis hoc remedium pro rato habebatur.

Abluvia corporis totius ex aqua, et aceto circa pectus, os, et brachia præsertim instituta, quemdam febri
jam

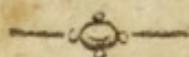

jam delirum ad pristinam incolumitatem revocarunt; illaque toties libuit feliciter renovare, quoties ex re esse deprehensum est.

Vescicantia dato tempore inusta multæ utilitatis fuere, concidente pulsu, sopore ægrum obsidente, oculis obnubilantibus, viribusque ruentibus. Si quando intemperantia cantharidum stranguria fieret, Gummi Arabici, vel similium Emulsione compescebatur.

Si qui (ut sæpe fit) in diætam peccaverant infirmi, atque inde relabebantur; tunc illis validiora purgantia vix opem ferebant: deteriores enim viribus in tertiam, vel quartam ad summum diem ad extrema urgebantur; nec parum præstitisse videbamus, si ad leviora remedia confu-

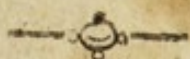
gientes Decoctum solvens (*) cum drachmis nonnullis Arcani, et Oxymellis, alvum blande excuteremus, et, primis expurgatis paulisper viis, ad Camphoræ usum tam internum, quam per clysmata devenire possemus.

Si finem sub ipsum morbi, tertianæ, vel quartanæ typum servabat febris; hæc sub usu non intermisso Decocti Corticis evanescebat. Vix reconvalescentes, ne eodem morbo corriperentur e Nosocomio statim dimittere necessum erat, ipsosve antequam

---

(*) Rec. Taraxic. c. tot. unc. un. et sem.
Radic. cichor. unc. un.
coq. per quadrant. hor. in
Aq. font. f. q., colat. lib. j. add.
Oxymell. simpl. unc. semis
exhib.

quam lectulis valedicerent serio com-
monere, ut a carnibus per dies ali-
quod temperarent, licet acri appe-
tentia compellerentur; ne (quod in-
dociliores perpeffi sunt) vetus con-
tagium trahentes difficiliori infirmita-
te pœnam luerent. Sed manum de
tabula.

